

Australsko – oceánský makroregion (Austrálie a Oceánie)

1. Vymezení a společné znaky makroregionu

- **Geografické vymezení:**
 - **Austrálie:** Samostatný kontinent a stát (Australský svaz).
 - **Oceánie:** Soubor tisíců ostrovů a souostroví v Tichém oceánu.
- **Členění Oceánie:**
 - **Melanésie ("černé ostrovy"):** Severovýchodně od Austrálie. Velké, hornaté ostrovy sopečného původu. (Nová Guinea, Šalamounovy ostrovy, Fidži, Vanuatu).
 - **Mikronésie ("malé ostrovy"):** Severně od Melanésie. Drobné ostrovy, převážně korálové atoly. (Mariany, Karolíny, Marshallovy ostrovy).
 - **Polynésie ("mnoho ostrovů"):** Rozsáhlý trojúhelník ve východní a střední části Tichého oceánu. (Havajské ostrovy, Nový Zéland, Samoa, Tonga, Francouzská Polynésie, Velikonoční ostrov).
- **Společné charakteristické rysy:**
 - **Izolovanost:** Velká vzdálenost od ostatních kontinentů.
 - **Dominance Austrálie a Nového Zélandu:** Ekonomicky, politicky i populačně naprosto dominantní státy regionu.
 - **Koloniální dědictví:** Většina území byla kolonií evropských mocností (Velká Británie, Francie) nebo USA. Mnoho ostrovů má stále status závislého území.
 - **Nízká hustota zalidnění:** Mimo několik městských center je region velmi řídce osídlen.
 - **Unikátní biosféra:** Dlouhá izolace vedla k vývoji jedinečné a endemické flóry a fauny (zejména v Austrálii).
 - **Závislost na cestovním ruchu a zahraniční pomoci:** Klíčové pro ekonomiku většiny ostrovních států.
 - **Ohrožení změnou klimatu:** Vzestup hladiny světového oceánu představuje existenční hrozbu pro nízko položené atolové státy.

2. Přírodní podmínky

- **Austrálie:**
 - **Geologie a reliéf:**
 - Nejmenší, nejplošší a nejsušší obydlený kontinent.
 - Základem je starý a stabilní **Australský štít**.
 - **Západoaustralská plošina:** Zaujímá většinu západní a střední části, pouště a polopouště (Velká písečná poušť, Gibsonova poušť, Velká Viktoriina poušť).
 - **Středoaustralská pánev:** Nížinatá oblast ve středu a na východě (Artéska pánev – obrovské zásoby podzemní vody).

- **Velké předělové pohoří (Australské Kordillery):** Táhne se podél východního pobřeží. Není příliš vysoké (Mt. Kosciuszko, 2228 m).
- **Uluru (Ayers Rock):** Ikonický pískovcový monolit ve středu kontinentu.
- **Podnebí:**
 - Většina kontinentu leží v **tropickém a subtropickém suchém pásu**.
 - **Sever:** Tropické monzunové klima (horké, vlhké léto; teplá, suchá zima).
 - **Východ a jihovýchod:** Vlhké subtropické až mírné oceánské klima (nejpříznivější podmínky pro osídlení).
 - **Jih a jihozápad:** Subtropické středomořské klima.
 - **Vnitrozemí (Outback):** Extrémně suché (aridní), velké výkyvy teplot.
- **Vodstvo:**
 - Nejsušší kontinent, velmi chudá říční síť.
 - Většina řek je periodických nebo epizodických (**creeks**).
 - **Murray-Darling:** Nejvýznamnější a jediný velký říční systém na jihovýchodě.
 - **Artéská pánev:** Největší zdroj podzemní vody na světě, voda je však často slaná.
 - **Eyreovo jezero:** Největší jezero, bezodtoké, slané a většinu času vyschlé.
- **Biosféra:**
 - Unikátní a endemická.
 - **Vačnatci:** Klokán, koala, vombat, ďábel medvědivý (Tasmánie).
 - **Ptakořitní:** Ptakopysk, ježura.
 - **Vegetace:** Přizpůsobena suchu. Dominantní stromy jsou **eukalypty (blahovičníky)** a **akácie**.
 - **Velký bariérový útes:** Největší korálový útes na světě, podél severovýchodního pobřeží. Ohrožen oteplováním oceánu.
- **Oceánie:**
 - **Typy ostrovů:**
 - **Pevninské:** Velké ostrovy, které byly kdysi součástí pevniny (Nová Guinea, Nový Zéland). Mají pestré geologické stavby a hornatý povrch.
 - **Sopečné:** Vznikly vulkanickou činností. Jsou hornaté, s úrodnou půdou (Havaj, Fidži, Samoa).
 - **Korálové (atoly):** Nízké, prstencovité ostrovy vzniklé z korálových útesů na vrcholcích ponořených sopek. Mají neúrodnou půdu a trpí nedostatkem sladké vody (Tuvalu, Kiribati).
 - **Nový Zéland:**
 - Dva hlavní ostrovy (Severní a Jižní) oddělené Cookovým průlivem.
 - Hornatý, tektonicky aktivní (Jižní Alpy, sopky).
 - Mírné oceánské podnebí, dostatek srážek. Bohatá říční síť, mnoho ledovcových jezer.

3. Obyvatelstvo

- **Počet a rozmístění:**
 - Celkem cca 44 milionů obyvatel.
 - Austrálie (cca 26 mil.), Nový Zéland (cca 5 mil.). Ostatní ostrovy mají výrazně méně obyvatel.
 - Extrémně nerovnoměrné rozmístění.
 - **Vysoká koncentrace:** Jihovýchodní a východní pobřeží Austrálie (megalopolis Brisbane-Sydney-Melbourne). Severní ostrov Nového Zélandu.
 - **Řídké osídlení:** Australský vnitrozemí (Outback), většina ostrovů Oceánie.
- **Rasová a etnická struktura:**
 - **Potomci evropských přistěhovalců:** Dominantní složka populace v Austrálii a na Novém Zélandu (převážně britského a irského původu).
 - **Asijští přistěhovalci:** Rostoucí a významná menšina, zejména z Číny, Indie a jihovýchodní Asie.
 - **Původní obyvatelstvo:**
 - **Austrálci (Aboriginci):** Původní obyvatelé Austrálie, tvoří asi 3 % populace, čelí sociálním problémům.
 - **Maorové:** Původní obyvatelé Nového Zélandu (polynéského původu), lépe integrováni do společnosti (cca 17 % populace).
 - **Obyvatelé Oceánie:** Melanésané, Mikronésané, Polynésané.
- **Urbanizace:**
 - Jeden z nejvíce urbanizovaných regionů světa.
 - V Austrálii a na Novém Zélandu žije téměř 90 % obyvatel ve městech.
 - Největší města: Sydney, Melbourne, Brisbane, Perth, Auckland.

4. Hospodářství

- **Obrovské ekonomické disparity:**
 - **Vyspělé státy: Austrálie a Nový Zéland.** Patří k nejbohatším zemím světa, postindustriální ekonomiky.
 - **Rozvojové ostrovní státy:** Většina ostatních zemí Oceánie.
- **Austrálie:**
 - **Zemědělství:** Vysoce produktivní, exportně orientované.
 - **Chov ovcí:** Světový lídr v produkci vlny.
 - **Chov skotu:** Na maso.
 - **Pěstování pšenice:** Jihovýchod a jihozápad.
 - Dále cukrová třtina, vinná réva.
 - **Těžba nerostných surovin:** Klíčový sektor ekonomiky, "důl Asie".
 - **Železná ruda a černé uhlí:** Patří k největším světovým producentům a exportérům.
 - **Bauxit, zlato, uran, diamanty, opály.**
 - **Průmysl:** Dříve významný, dnes čelí konkurenci z Asie. Strojírenství, potravinářství.
 - **Služby:** Dominantní sektor (finance, cestovní ruch).

- **Nový Zéland:**
 - **Zemědělství:** Základ ekonomiky.
 - Mimořádně rozvinutý a efektivní chov **ovcí** (na maso a vlnu) a **mléčného skotu**. Patří k největším světovým exportérům mléčných výrobků a jehněčího.
 - **Energetika:** Velký podíl obnovitelných zdrojů (hydroelektrárny, geotermální energie).
 - **Cestovní ruch:** Mimořádně významný (přírodní krásy, adrenalinové sporty).
- **Oceánie:**
 - **Ekonomika:** Založena na několika málo pilířích.
 - **Zemědělství:** Pěstování kokosové palmy (kopra), tropického ovoce, rybolov.
 - **Těžba:**
 - **Fosfáty:** Nauru (vytěženo), Kiribati.
 - **Rudy niklu:** Nová Kaledonie.
 - **Měď, zlato:** Papua-Nová Guinea.
 - **Cestovní ruch:** Klíčový zdroj příjmů pro mnoho ostrovů (Fidži, Francouzská Polynésie).
 - **Další zdroje příjmů:** Zahraniční pomoc, pronájem vojenských základen (Guam), prodej poštovních známek a internetových domén (.tv - Tuvalu).

5. Problémy

- **Environmentální problémy:**
 - **Změna klimatu a vzestup hladiny oceánů:** Existenční hrozba pro nízko položené atoly (Tuvalu, Kiribati, Marshallovy ostrovy). Může vést ke vzniku "klimatických uprchlíků".
 - **Bělení korálů:** Oteplování oceánů ničí Velký bariérový útev a další korálové ekosystémy.
 - **Nedostatek vody:** V Austrálii a na mnoha ostrovech.
 - **Zavlečené (invazní) druhy:** V Austrálii (králíci, lišky, ropucha obrovská) ničí původní ekosystémy.
 - **Degradace půdy a desertifikace:** V Austrálii v důsledku nadměrné pastvy.
- **Sociální problémy:**
 - Nevyřešené postavení původního obyvatelstva v Austrálii (Aboriginci).
 - Vysoká míra obezity na některých ostrovech (Nauru, Samoa).
- **Politické problémy:**
 - Politická nestabilita a etnické napětí v některých melanéských státech (Fidži, Šalamounovy ostrovy).
 - Dopady jaderných testů (Francouzská Polynésie, Marshallovy ostrovy).
- **Ekonomická zranitelnost:**
 - Velká závislost ostrovních ekonomik na vnějších faktorech (ceny komodit, cestovní ruch, zahraniční pomoc).
 - Velké dopravní vzdálenosti a náklady.